

ДВОЛЕКСЕМНІ АНТРОПОНІМНІ ФОРМУЛИ В ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВОЛИНЯН XVI СТ.

У пропонованій розвідці проаналізовано дволексемні антропонімі іменування документів гродських, замкових і земських судів міст Володимира, Луцька та Кременця XVI ст. («Українське повсякдення ранньомодерної доби: збірник документів. Випуск I. Волинь XVI ст.»).

У сучасній антропонімії класифікація антропонімного матеріалу за кількісним складом іменувань не викликає жодних труднощів: прийнято виходити з кількості компонентів системи. Історична ж, зокрема староукраїнська, антропонімійна система не мала сталої та чітко окресленої структури, тому використовувалися різні способи й засоби іменування особи, тобто та сама людина могла іменуватися в пам'ятках однолексемно чи дво-, три- й чотирилексемними формулами. Дволексемний спосіб ідентифікації особи в зазначений період був найпоширенішим і позбавленим соціальної та станової диференціації.

Способи й засоби ідентифікації особи були предметом дослідження багатьох учених, зокрема В. Денисюка, Р. Керсти, Р. Остаха, С. Пахомової, М. Худаша, Л. Ящук та ін.

Особливість дволексемних іменувань полягає в тому, що в них наявне постійне співвідношення між компонентами: перший (стрижневий) – християнське або слов'янське ім'я, другий – прізвищева назва: *Да(х)на Жабокры(ц)кого*, Луцьк (1560 р.), *Кришто(ф) Пруши(н)ски(и)*, Володимир (1566 р.), *Жда(н) Сычковски(и)*, Кременець (1567 р.). Поодинокі трапляються випадки зворотного розташування компонентів формули: *Болоба(н) Ману(ило)*, Володимир (1573 р.).

Загальна кількість дволексемних іменувань – 598, серед них іменування представників вищих верств становлять переважну більшість аналізованого антропонімікону. Їх нараховано 452, у відсотковому співвідношенні це – 75, 59 %.

Класифікуємо дволексемні іменування за лексико-семантичною специфікою другого компонента – прізвищевої назви (ПН) і виділяємо такі антропонімі формули:

1. Ім'я носія + ПН із суфіксами **-ск(ий)**, **-цк(ий)**, **-зк(ий)** (ця формула найбільш поширена в ідентифікації представників соціальних верхів – 309 іменувань (68, 36 %): *Ива(н) Блоккры(ни)цьки(и)*, Кременець (1578 р.); *Адама Бужоємського*, Луцьк (1596 р.); *Андрея Жирицького(го)*, Луцьк (1596 р.); *Грицька Кобако(в)ського*, Володимир (1570 р.); *Миха(и)ла Ставе(ц)кого*, Володимир (1573 р.); *Мартина Уше(н)ського*, Володимир (1580 р.); *Маска Шпаковського*, Луцьк (1577 р.);

2. Ім'я носія + ПН із патронімічними суфіксами **-ович**, **-евич** (так іменовано 51 особу, на долю цієї формули припадає 11, 28 %): *Оста(н) Боботови(ч)*, Володимир (1582 р.); *Ива(н) Гапонови(ч)*, Володимир (1582 р.); *Васи(л)я Гул(є)вича*, Володимир (1566 р.); *Гури(н) Дахнович*, Луцьк (1560 р.); *Федо(р) Котеви(ч)*, Луцьк (1585 р.); *Ка(р)на Масцевича*, Володимир (1573 р.); *Михаи(л) Павлович*, Володимир (1567 р.);

3. Ім'я носія + ПН із посесивно-патронімічними суфіксами **-ов**, **-ев (-єв)**, **-ин** (ця формула ідентифікує 13 осіб, що дорівнює 2, 88 %): *Пана(с) Масюковъ*, Володимир (1577 р.); *Стефанъ Сэрбинъ*, Луцьк (1587 р.); *Ю(р)я Литвина*, Луцьк (1576 р.); *Иванъ Туръчинъ*, Луцьк (1577 р.);

4. Ім'я носія + ПН із патронімічним суфіксом **-ич** (так іменовано лише 7 осіб, що складає 1, 55 %): *Олехномъ Жишчичи*, Володимир (1573 р.); *Ма(р)ка Китачича*, Луцьк (1596 р.); *Миско Мати(ч)*, Володимир (1582 р.); *Сси(ф) Нємири(ч)*, Володимир (1566 р.); *Миха(и)ло Хмари(ч)*, Луцьк (1582 р.);

5. Ім'я носія + ПН із поліфункціональним суфіксом **-к(о)** (ця формула ідентифікує всього 4 особи, у відсотковому співвідношенні це 0, 88 %): *Богдана Боре(и)ко*, Луцьк (1576 р.); *Пе(р)ъфир Па(н)ко*, Володимир (1571 р.);

6. Ім'я носія + ПН, яка вказує на професію, рід заняття (так іменовано лише 7 осіб, що становить 1, 55 %): *Никодима Дека*, Володимир (1571 р.); *Игната Крамара*, Володимир (1578 р.); *То(м)ко Ключник*, Володимир (1571 р.); *Богда(н) Кравецъ*, Володимир (1567 р.); *Трохимъ Ку(ш)неръ*, Луцьк (1580 р.); *Адама Римара*, Луцьк (1593 р.);

7. Ім'я носія + ПН семантичного способу творення (ця формула іменує 61 особу, що у відсотках дорівнює 10, 2 %): *Дми(т)ра Бульги*, Володимир (1580 р.); *Миха(и)ла Голуба*, Володимир (1579 р.); *Андре(и) Кисел*, Володимир (1566 р.); *Васко Кунда*, Володимир (1577 р.); *Стани(с)ла(в) Ля(в)да*, Володимир (1580 р.); *Прокопа Рашка*, Луцьк (1580 р.); *Ти(х)но Хомск*, Луцьк (1560 р.).

Отже, аналіз антропонімічних іменувань судових документів гродських, замкових і земських урядів міст Володимира, Луцька та Кременця XVI ст. засвідчує різну поширеність і популярність дволексемних формул. Найбільш поширена формула «ім'я носія + ПН із суфіксами **-ск(ий)**, **-цк(ий)**, **-зк(ий)**», а найменш поширеними є ті дволексемні іменування, прізвищеві назви яких містять поліфункціональний суфікс **-к(о)**, що відповідно становить 68, 36 % : 0, 88% усього антропонімікону вищих верств населення.